

Література

1. Закон України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття» // Офіційний веб-сайт Верховної Ради України. — Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi>. — Заголовок з екрану.
2. Закон України «Про зайнятість населення» // Офіційний веб-сайт Верховної Ради України. — Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi>. — Заголовок з екрану.
3. *Маршавін Ю. М.* Шляхи підвищення ефективності державного регулювання професійного навчання безробітних в умовах сучасного ринку праці // Економіка та держава. — Київ. — 2005. — № 6. — С. 63—67.
4. Профорієнтація населення і професійне навчання незайнятих громадян / В. А. Савченко, Н. О. Павловська, В. І. Герасимчук, В. О. Покришук. — Кременчук, 1997. — 278 с.
5. *Терюханова І.* Методичні підходи до визначення економічної ефективності професійного навчання незайнятого населення // Україна: аспекти праці. — 2002. — № 1. — С. 10—14.
6. *Шеметов В. В., Новиков П. Н.* Результативність професійного навчання безробітних і незайнятих громадян: Научно-практическое пособие. — М.: РГАТиЗ, 2000. — 268 с.

Статтю подано в редакцію 19.01.09 р.

УДК 339.138

В. М. Шумейко, канд. техн. наук, доцент,
докторант кафедри маркетингу
ДВНЗ «КНЕУ імені Вадима Гетьмана»

НАПРЯМКИ МАРКЕТИНГОВОЇ ІННОВАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ ДЕРЖАВИ У РОЗВИТКУ НЕТРАДИЦІЙНИХ ВИДІВ ПАЛИВА

В статті розглянуто напрямки маркетингової інноваційної політики держави у розвитку нетрадиційних видів палива та вплив державного управління на стимулювання підприємств до всебічного інноваційного використання біомаси для вироблення екологічно чистих поновлюваних видів енергії.

КЛЮЧОВІ СЛОВА: нетрадиційні види палива, біомаса, олійно-жировий комплекс.

Україна взяла курс на формування соціально-орієнтованої ринкової економіки, що обумовлює посилення державного регулювання всіх сфер життя суспільства і перед усім його економічної складової. Маркетинговий підхід до сфери державного регулювання повинен задовольняти потреби споживачів державних послуг, що проявляється в створенні сприятливих умов ведення бізнесу, підвищенні рівня життя та соціального захисту населення, наповнення бюджетів усіх рівнів.

Маркетингова політика органів державного управління має багатопланове значення. За словами М. А. Окландера [2, с. 59] з економічної точки зору це механізм економічної зацікавленості у згортанні виробництва одних і максимально швидкому нарощуванні виробництва інших товарів, виходячи з конкретних умов у внутрішньому та зовнішньому розподілі праці. Її значення полягає у гармонізації інтересів усіх суб'єктів ринку: сприяння налагодженню зв'язків між суб'єктами господарювання, продавцями і покупцями; стимулюванні зростання ділової активності; підвищенні обсягів капіталовкладень; збільшенні кількості робочих місць; оптимізації загальнодержавної структури господарського комплексу.

В комплексній державній економічній політиці важливим елементом є маркетингова інноваційна політика, яка забезпечує прогресивний розвиток національної економіки. Завдяки застосуванню продуманої маркетингової інноваційної політики можна досягти прискорення інноваційного процесу і, як наслідок, забезпечити нову якість економічного зростання України.

Головною метою державної маркетингової інноваційної політики є створення соціально-економічних, організаційних і правових умов для ефективного відтворення, розвитку й використання науково-технічного потенціалу країни, забезпечення впровадження сучасних екологічно чистих, безпечних, енерго- та ресурсозберігаючих технологій, виробництва та реалізації нових видів конкурентоздатної продукції. Здійснюється державна маркетингова інноваційна політика в Україні за такими напрямками: сприяння зростанню інноваційної активності, що забезпечує підвищення конкурентоспроможності вітчизняної продукції; орієнтація на пріоритетну підтримку інновацій, які становлять основу сучасного технологічного прогресу; узгодження державної інноваційної політики з ефективним функціонуванням конкуренції в інноваційній діяльності; сприяння розвитку інноваційної діяльності в регіонах України, міжнародному інвестиційному співро-

бітництву та захист інтересів національного інноваційного підприємництва.

Метою даної роботи є дослідження напрямків маркетингової інноваційної політики держави у розвитку нетрадиційних видів палива та вплив державного управління на стимулювання підприємств до всебічного інноваційного використання біомаси для вироблення екологічно чистих поновлюваних видів енергії.

Питання про необхідність інноваційного розвитку виробництва альтернативних видів енергоресурсів на основі біологічної сировини, наприклад, біодизеля із насіння ріпаку, піднімається в Україні на різних державних рівнях [4]. Ще у 2003 р. було видано Указ Президента України від 26 вересня № 1094 «Про заходи щодо розвитку виробництва палива із біологічної сировини». За час, що минув з моменту виходу Указу, посіви ріпаку в Україні дійсно збільшилися в 2007/2008 МР (маркетинговий рік — вересень-серпень) майже в 14 разів у порівнянні з 2003/2004 МР, однак стимулом для цього стало не виконання Указу з розвитку виробництва біодизельного пального. Причиною розширення посівів послужила сприятлива кон'юнктура на світовому ринку олійних культур. Вирощений ріпак у ці роки, як і в попередні, в основному експортувався. Наприклад, із зібраного насіння ріпаку в 2006/2007 МР році в обсязі більше 600 тис. тонн експортовано більше 80 % врожаю [5].

За даними аналітичних агентств, асоціації «Укроліяпром» та Держкомстату складено табл. 1 виробництва та експорту насіння ріпаку в Україні. Приведені статистичні та розрахункові дані показали, що співвідношення експорту насіння ріпаку до валового збору мають тенденцію до зростання з незначними спадами в роки, що були обумовлені низькою врожайністю та малими площами посіву культури. А в натуральному вираженні експорт насіння ріпаку має тенденцію до стрімкого зростання і в останній час збільшується щорічно вдвоє. Як видно з табл. 1, екпортується не ріпакова олія, не біодизель, а первинна сировина для подальшої переробки на біодизель — ріпакове насіння. Тобто вирощування ріпаку має експортно-сировинну направленість, а Україна по цій позиції господарської діяльності має статус сировинного придатку для переробних підприємств більш індустріально розвинених країн Європи та світу [1]. Внаслідок цього Україна втрачає робочі місця, недоотримує податкові відрахування в бюджет, у недостатній мірі отримує розвиток олійно-жирового комплексу країни.

Таблиця 1

ВИРОБНИЦТВО ТА ВИКОРИСТАННЯ НАСІННЯ РІПАКУ В УКРАЇНІ

Показники	2000/ 2001 МР	2001/ 2002 МР	2002/ 2003 МР	2003/ 2004 МР	2004/ 2005 МР	2005/ 2006 МР	2006/ 2007 МР	2007/ 2008 МР	2008/ 2009 МР (прог- ноз)
Валовий збір, тис. тонн	131,8	134,6	60,9	57,4	135,3	284,7	605,7	1053,4	2200,0
Урожайність, ц/га	8,4	12,4	8,7	9,9	12,7	13,7	15,7	13,1	13,7
Площі, тис. га	156,7	108,5	70,0	58,0	104,3	206,9	386,8	802,7	1600,0
Внутрішнє використання, тис. тонн	63,2	51,7	40,3	13,8	54,25	97,73	119,05	53,4	300,0
Експорт, тис. тонн	68,6	82,9	20,6	43,6	81,05	186,97	486,65	1000,0	1900,0
Експорт / валовий збір, %	52,1	61,6	33,8	76,0	59,9	65,6	80,2	95,0	86,4

Виробництво біодизеля в Україні все ж таки є. Деякі малі фермерські господарства забезпечують свої 5—6 тракторів паливом власного виробництва [3]. Собівартість виробництва дизельного пального з власної ріпакової олії, за словами фермерів, удвічі нижча за ринкову ціну солярки. Також існують малі підприємства або дослідні цехи, що офіційно виробляють біодизель.

У найближчий час все ж таки планується побудувати великі підприємства для виробництва біопалива в різних місцях країни. Як заявлено, що в зв'язку з необхідністю зменшення імпорту нафти та дотримання світових екологічних стандартів Кабінет Міністрів України прийняв Постанову від 22.12.06 № 1774 «Про затвердження Програми розвитку дизельного біопалива». Програма розрахована до 2010 року і передбачає фінансування в розмірі 8904,9 млн грн, у тому числі 69,7 млн грн за рахунок держбюджету. В рамках програми передбачається інтенсифікація вирощування ріпаку за рахунок створення регіональних зон його концентрованого вирощування площею 50—70 тис. га. Прогнозується до 2010 року збільшити площі посівів ріпаку до 10 % загальної

площі ріллі і досягнення щорічних обсягів його вирощування на рівні 7,5 млн тонн [5].

В рамках програми передбачається також будівництво не менше 23 заводів загальною потужністю не менше 623 тис. тонн біопалива. Програма буде реалізовуватися в два етапи. На першому етапі (2007—2008 рр.) передбачається сформувати сировинну, технічну і технологічну бази для виробництва дизельного біопалива, а також розробити нормативні документи щодо виробництва і використання такого палива. На другому етапі (2008—2010 рр.) планується реалізувати пріоритетні інноваційно-інвестиційні проекти будівництва заводів по виробництву дизельного біопалива в зонах концентрованого вирощування ріпаку. Будівництво 23-х таких заводів дасть змогу створити 4,8 тис. нових робочих місць. Роботою також буде забезпечено понад 24,4 тис. працівників, пов'язаних з вирощуванням рослинної сировини. За розрахунками додаткові надходження в держбюджет від сплати ПДВ при реалізації 623 тис. тонн дизельного біопалива, а також інших податків у державний та місцеві бюджети будуть складати близько 530 млн грн при ціні дизельного біопалива в межах 3250—3950 грн за тону. Здійснення Програми сприяє виконанню Україною міжнародних зобов'язань щодо охорони навколишнього природного середовища, зокрема, зменшенню викидів вуглекислого газу згідно з вимогами Кіотського протоколу.

Для реалізації Програми необхідні суттєві стимули для аграріїв у вигляді державних дотацій та податкових пільг. Нині реальна державна допомога існує тільки в одиничному вигляді. В 2006 році виділена дотація на гектар посівної площі в розмірі 100 грн для озимого ріпаку і 65 грн для ярого ріпаку. Не вирішить цю проблему і обмеження експорту, проти його введення рішуче виступають сільгоспвиробники. Ще одним фактором, що стримує виробництво українського біодизеля, є відсутність нормативно-правової бази, яка зобов'язувала б нафтопереробні компанії змішувати біопаливо з продуктами переробки нафти.

Національним агентством з питань забезпечення ефективного використання енергетичних ресурсів у 2006 році було ініційовано виробництво чистого і енергопоновлюваного біопалива, аналогічного бензину. Згідно вимог ЄС відносно використання біологічного та інших видів палива із поновлюваних ресурсів, їх доля в структурі енергоспоживання країн-членів ЄС буде складати 2,75 % до кінця 2006 року і 5,75 % — до кінця 2010 року. Таким чином, Україна, проголосивши свій політичний вибір віднос-

но вступу до ЄС, повинна виробляти і споживати в 2010 році не менше 520 тис. тонн біопалива. Існуючий сьогодні підхід до використання спирту як добавки до бензину в кількості 2—3 % може бути замінений випуском альтернативного палива, в якому доля спирту складе майже 70 %. Етиловий спирт є найбільш перспективною октанопідвищуючою добавкою до бензину. Його висока детонаційна стійкість, низька токсичність і можливість виробництва із поновлюваних джерел сировини роблять доцільним використання етанолу. По своїх якостях новий бензин аналогічний бензинам А-95 і А-98. При використанні цього бензину шкідливі викиди в атмосферу значно менші: кількість СО у відпрацьованих газах у порівнянні з бензином, нижчі в 5 разів, а окиси азоту — в 1,5 разу. Варто враховувати, що із більш ніж 80 спиртових заводів України 8 знаходяться у державній власності і саме їх пропонується об'єднати для виготовлення нового виду бензину.

В Україні було прийнято багато законів, створено багато програм розвитку біоенергетики, але, на жаль, більшість із них — не продумані, не прораховані фінансово, не враховано світовий досвід. На сьогодні країни Європейського Союзу, США, Бразилії, Австралії та інші перейшли на біоенергетику і, значить, у них існують відповідні напрацювання як у законодавчій базі, так і щодо програм взаємодії, фінансової підтримки виробництва біопалива.

Паливо на основі сировини біологічного походження може використовуватись не тільки у двигунах внутрішнього згорання, а, також і для отримання теплової та електричної енергії. Використання біомаси як джерела поновлюваної енергії є нейтральними по відношенню до клімату: викиди CO_2 , що утворюються при спалюванні біомаси, не приймають участі у створенні парникового ефекту на відміну від таких корисних копалин як нафта, кам'яне вугілля, газ [4, с. 19]. Особливо актуальним це стає після підписання Україною Кіотського протоколу до Рамкової конвенції ООН про зміну клімату.

В 1992 році на Конференції ООН щодо навколишнього середовища в Ріо-де-Жанейро 155 країн разом з Україною підписали Рамкову конвенцію ООН про зміну клімату, а в 1997 році в Кіото (Японія) на конференції Сторін прийнято протокол, в якому запропоновані кількісні зобов'язання щодо обмеження і скорочення викидів в атмосферу (скоротити загальносвітові викиди до 2008 року на 5 % від рівня 1990 року). Кіотський протокол 16 лютого 2005 року вступив у силу, а Сторони, що збільшили свої викиди від рівня 1990 року, повинні виконати свої кількісні зобов'язання за допомогою внутрішніх заходів або за допомогою

3-х передбачених ринкових механізмів: міжнародна торгівля викидами; механізм спільного здійснення; механізм чистого розвитку.

Україна в 1996 році ратифікувала Рамкову конвенцію ООН про зміну клімату, а в 1997 році стала Стороною цієї конвенції. В 1999 році Україна підписала, а 4 лютого 2004 року ратифікувала Кіотський протокол. За розпорядженням Прем'єр-міністра від 18 серпня 2005 року № 346-р було затверджено національний план заходів щодо реалізації положень Кіотського протоколу. Міністерство охорони навколишнього середовища Указом Президента України № 1239 від 12 вересня 2005 року призначено координатором здійснення заходів щодо виконання Україною зобов'язань перед Рамковою конвенцією ООН та Кіотським протоколом. Подальші дії держави були направлені на створення юридичної бази та механізму реалізації прийнятих зобов'язань. Постановою Кабінету Міністрів України від 22 лютого 2006 року № 206 був затверджений порядок розгляду, схвалення і реалізації проектів спільного здійснення, а від 22 лютого 2008 року Кабінет Міністрів України прийняв постанову № 221 «Про затвердження Порядку розгляду, схвалення та реалізації проектів цільових екологічних (зелених) інвестицій у період дії зобов'язань сторонами Кіотського протоколу до Рамкової конвенції ООН про зміну клімату». Цей порядок визначає процедуру розгляду, схвалення та реалізації проектів цільових екологічних інвестицій як комплексу заходів, спрямованих на скорочення викидів або збільшення абсорбції парникових газів в обсягах, встановлених для України додатком В до Кіотського протоколу і визначених міжнародними договорами про передачу частин установленої кількості викидів парникових газів.

Перший в Україні промисловий проект (не враховуючи дрібні олійниці) по спалюванні твердої біомаси (соняшникового лушпиння) для виробництва технологічної пари та електроенергії впроваджено на ВАТ «Кіровоградолія». Проект включає 2 робочих котла, що працюють на соняшниковому лушпинні, потужністю 16 тонн пари за годину з можливістю використання природного газу як резервного палива; парова електротурбіна потужністю 1,7 МВт; резервний котел потужністю 16 тонн пари за годину, який буде працювати в тому випадку, коли обсяг соняшникового лушпиння перевищить обсяг двох робочих котлів або у випадку ремонту одного із них. Проектом також передбачено встановлення резервного газового котла який буде працювати тільки у випадку аварійної ситуації на заводі а також у період ка-

пітального ремонту всього технологічного обладнання заводу (1 міс./рік). З технологічної точки зору та забезпечення стабільності діяльності підприємства проект бездоганний. Очікується зниження викидів парникових газів за рахунок заміни палива з природного газу на біомасу близько 27 тонн CO₂екв/рік; за рахунок відмови від вивезення лушпиння на звалище — 17 тонн CO₂екв/рік; за рахунок заміщення електроенергії із мережі — 1,8 тонн CO₂екв/рік. Загальна кількість ОСВ (Одиниць Скорочених Викидів) за період виконання зобов'язань (2008—2012 рр.) складе 228 000 тонн CO₂екв, а виплати за ОСВ при їх ціні 6,5 €/тонну CO₂екв покриють близько 25 % загальних витрат на проект, сукупні інвестиції в який складають 6 млн €. Без продажу ОСВ і отримання відповідних виплат згідно положень Кіотського протоколу даний проект буде фінансово недоцільним. Також без допомоги держави, яка створила відповідну юридичну та методологічну бази, впровадження цього проекту було б неможливим.

Висновки. Таким чином, можна констатувати, що держава своїми управлінськими діями стимулює підприємства до всебічного інноваційного використання біомаси для вироблення екологічно чистих поновлюваних видів енергії. З маркетингової точки зору ми бачимо задоволення підприємствами суспільної потреби у збереженні навколишнього природного середовища шляхом реалізації відповідних екологічно направлених інноваційних проектів.

Література

1. Дмитрук Б. Н. Організація біржової діяльності в агропромисловому комплексі: Навч. посібник. — К.: Либідь, 2001. — 344 с.
2. Окландер М. А. Проблеми формування маркетингової системи країни. — К.: Наукова думка, 2002. — 167 с.
3. Таршин С. І. Біопаливо як напрямок інноваційної політики держави // Матеріали Першої міжнар. наук.-практ. конф. «Маркетинг інновацій і інновації в маркетингу». — Суми: СДУ, 2007. — С. 144—146.
4. Шульман Р. Ф. Энергосберегающая энциклопедия биотопливных технологий и альтернативных источников энергии. — К.: Украинский биоэнергетический фонд, 2006. — 560 с.
5. www.ukroilprom.kiev.ua

Статтю подано в редакцію 14.02.09 р.